

AZ ELEKTRONIKUS FOLKLÓR GYŰJTÉSÉRŐL

Tanulmányomban a számítógép által közvetített információ folklórként való értelmezésének lehetőségeit vizsgálom, különös tekintettel az internetre, valamint annak egy Web 2.0-típusú szolgáltatására, a Facebook elnevezésű közösségi oldalra. A „webkettő” a közösségre épülő internetes alkalmazások gyűjtőneve, ahol az információ fogyasztója annak előállítója is egyben. A felhasználók közösen szerkesztik a netes oldalak tartalmait és osztják meg egymás között az információkat. A kommunikáció-elméletben erre a jelenségre használják az amerikai író, Alvin Toffler nyomán elterjedt *prosumer*¹ kifejezést. Az ilyen típusú interakciókban a fogyasztó aktív, kreatív szerepet játszik az információ-előállítás folyamatában. A Web 2.0 tartalmak fő fogalmi tehát az interaktivitás és a tartalommegosztás.

Az internet gyorsaságánál és egyszerű kezelhetőségénél fogva mára az első számú kommunikációs eszközzé vált, melynek vizsgálata a folklorisztika számára sem megkerülhető. Amellett, hogy az interneten jelen vannak a hagyományos folklórműfajok is,² kitermelt saját, elsősorban az e-mailes levelezés és a közösségi hálók sajátosságaira reflektáló jellegzetes folklóralkotásokat. Dolgozatom elsődleges célja betekintést nyújtani az internetes folklór lassan áttekinthetetlenül gazdag nemzetközi szakirodalmába,³ továbbá kiinduló alapkérdéseket szeretnék megfogalmazni az elektronikus folklór gyűjtésének kereteiről, lehetőségéről és főként annak még kidolgozásra váró módszertanáról. Mindezt a jövőbeli (és reményeim szerint hamarosan kibontakozó) hazai folklorisztikai kutatások és az arról folytatandó szakmai párbeszédnek ösztönzése érdekében teszem.

Úgy vélem, hogy az internet folklorisztikai aspektusú rendszeres vizsgálatának két legnagyobb akadálya magának a netes forrásnak értékelését, felhasználhatóságát és kezelését illető bizonytalanságban, másrészt pedig az egymástól elszigetelten jelentkező és sokszor csak nehezen hozzáfér-

¹ Producer+consumer, azaz előállító+fogyasztó=*prosumer* (TOFFLER, 2001).

² Az internet kulturális örökség digitalizálásában játszott szerepéről lásd KÖIVA, 2003; RAB, 2005; HANSEN, 2009. Mindezek módszertanát tekintve a *Journal of American Folklore* 2014-re várható *Computational Folkloristics* című tematikus száma tarthat folklorista érdeklődésre számot.

³ Ennek jegyében az MTA BTK Néprajztudományi Intézetében 2012 óta folyik a témába vágó szakirodalom annotált linkgyűjteményének elkészítése. Itt szeretném megköszönni az adatbázis építésében is tevékeny szerepet vállaló Vargha Katának, hogy tanulmányomat hosszú időn keresztül számos észrevétellel és bibliográfiai ajánlással segítette. További köszönet illeti az MTA BTK Folklór Munkacsoport tagjait, különösen Szemerkenyi Ágnes, Nagy Ilonát, Benedek Katalint és Landgraf Ildikót, hogy bátorítottak és észrevételeikkel kiegészítették dolgozatomat.

hető kutatási részeredményekben jelölhető meg.⁴ Jelen tanulmány szerve-
sen kapcsolódik a Szemerényi Agnes szerkesztésében készülő *Magyar
Népköltészeti Lexikon*hoz, tekintettel arra a nagyszerű lehetőségre, hogy a
lexikonban több szócikk is reprezentálni fogja az elektronikus folklór jelen-
ségeit.⁵ Dolgozatomat a témában majdan megjelenő szócikkek előmunká-
latának tekintem.

Folklór-e az e-folklór?

Úgy vélem, hogy a modern technikai eszközökön keresztül terjedő folklórje-
lenségek kutatói megítélésében bizonyos generációs különbségek mutatkoz-
nak az 1980-hoz közel eső években, valamint az azt megelőzően születettek
körében. Nem hazai vagy kelet-európai sajátosság ez, hiszen az internet-
felhasználásban élen járó USA-ban is hasonló jelenség figyelhető meg
(MCNEIL, 2009, 80.). Tapasztalataim szerint az idősebb korosztály hajlamos
érdekes, ugyanakkor esztétikai értékkel nem bíró, pusztán a tömegkultúra
produktumaként, emiatt pedig komoly folklorisztikai érdeklődésre sem-
miképpen sem érdemes, mulékony jelenségként tekinteni az internet által
közvetített folklórra. A *digitális bennszülött-generáció*⁶ számára azonban e
jelenségek nem tünékeny kuriózumok, hanem a mindennapjuk szerves ré-
sze, az internet a folklórral való találkozásuk (fogyasztás és alkotás tekinte-
tében is) elsőszerű terepe, kollektív félelmeik és vágyaik kifejezője. A 20.
század utolsó negyedében lezajlott digitális forradalom új jelentést adott
a kommunikációnak, ezzel párhuzamosan megjelent a városi folklórban a
korábbiaktól minőségében eltérő folklórhordozó-közeg.⁷ A személyi számí-
tógépek térnyerésével és az e-mailen keresztüli kommunikáció jelentőségé-
nek és technikai lehetőségének növekedésével hazánkban az 1990-es évek-
ben már nem csak a szöveges üzenetek, hanem statikus és dinamikus képek
továbbításának is a legfőbb eszközzé vált az internet és az e-mail. Mára
az e-mailen kívül a különböző netes fórumok, levelezőlisták és csetszobák
a modern történetmesélés fontos közegeinek számítanak. Az interneten ter-

⁴ A modern vagy másként kortárs folklór hazai kutatásának fájó hiányát többen is hangsú-
lyozták már (legutóbb MIKOS, 2010, 62.). Az úttörő tanulmányok (például városi mondákat,
2002-es és 2006-os választási folklórt, netes antiproverbiumokat stb. tematizáló) ellenére
sajnos csak kevesen érzik magukénak általában is napjaink folklórájának kutatását. Örven-
detes kivételek például NAGY, 2005, 2006; VARGHA, 2005; BODOKY, 2006; BALÁZS, 2011.

⁵ A nem végleges szócikk-listában az *elektronikus folklóron* és az *sms-folklóron* kívül az
internet-folklór szócikkek szerepelnek egyelőre.

⁶ Marc Prensky vezette be a *digital native* (digitális bennszülött) és *digital immigrant* (digi-
tális bevándorló) csoportok megkülönböztetését, mely a számítógépet „anyanyelvi” szin-
ten használni képes és az azt csak „akcentussal” elsajátítani tudók netes viselkedésének
egymástól nagyon eltérő voltában ragadható meg (MCNEIL, 2009, 80.).

⁷ A World Wide Web és az internet történetének rövid összefoglalását lásd BLANK, 2009.

jedő szöveges és képviccek, találósok, városi mondák vagy például jeles napi köszöntők olyan megkerülhetetlen és gazdag forrást kínálnak a kutatók számára, amit a folklorisztika nem hagyhat figyelmen kívül. Véleményem szerint ezen belül is külön figyelmet érdemelnek az elektronikus lánclevelek, melyek a hagyományos Szent Antal-lánc vagy szerencse lánclevele (BLANK, 2007; KIBBY, 2005; VÉKONY, 2005; KRAWCZYK-WASILEWSKA, 2003) virtuális továbbélései,⁸ továbbá a városi mondák és hiedelemtörténetek (BRUNVAND, 2012; TUCKER, 2009), valamint a képi, szöveges és audiovizuális viccek („digital jokes”, például LAINESTE, 2003; ELLIS, 2003; BREDNICH, 2005; BLANK, 2013). E csoporton belül helyezkedik el az interneten terjedő folklór napjaink talán legnépszerűbb műfaja, a szöveg és kép kombinációjára épülő „fotosopolt” viccek. A vizuális megoldások önállósult formáját képezik a fogalomnak nevet adó Adobe Photoshop nevű képalkotó szoftverrel létrehozott virtuális képmontázsok (általában viccek), mely szerkesztői metódus többnyire a képek humoros manipulálásán alapul. Az így előállított és továbbított krealmányokat a nemzetközi folklorisztikában Photoshopoknak, összefoglalóan „Photoshople”-nak nevezik (FRANK, 2004; FOSTER, 2012; BODOKY, 2006).⁹

Az interneten terjedő folklóralkotás szerzője ismeretlen, felhasználóról felhasználóra terjed, hagyományos elemekből építkezik és formulaszerűsége törekszik, a technikai lehetőségeknek köszönhetően könnyen változtatható, emiatt variánsokban él, nagyon gyorsan terjeszthető, funkcióját tekintve pedig jellemzően aktuális, közösséget érintő témákra reagál. Az internet-kutatások fontossága és a digitális vagy elektronikus folklór létjogosultsága mellett számos tanulmány, szerkesztett kötet (például BLANK szerk., 2009; 2012) és tematikus folyóiratszám is érvel.¹⁰ Ezen írások többsége jellemzően valamilyen folklórdefiniációból kiindulva bizonyítja, hogy a hagyományos értelemben vett folklór legtöbb kritériuma azonosítható az infokommunikációs közegben is (SCHNEIDER, 1996; NAGY, 2005, 466.; BLANK, 2009). Az említett modern források folklór-volta ellen a legfőbb érv talán a szóbeliség hiánya lehet, amit a folklór, ezen belül is a népköltészet leghangsúlyosabb jellemzőjeként tartottak számon sokáig. Azonban a folk-

⁸ Újabban pedig a Facebookon terjedő „chain posts”- vagy „chain messages”-jelenség is kivívta a folkloristák figyelmét (VOOILAD, 2013).

⁹ Bill Ellis nagyszerű tanulmányában Alan Dundes nyomán a „cybercartoon”, illetve a „computer-generated cybercartoon” kifejezést javasolta azokra a digitális viccekre, melyek az amerikai World Trade Centert ért terrortámadást követően árasztották el az internetet. A jelenség hatalmas népszerűsége tett szert 2001. szeptember 11. után, megváltoztatva a viccek keletkezési és terjedési módját (ELLIS, 2003). E kifejezés helyett (mely inkább a xeroxlore-ra jellemző rajzolt viccekre utal) a Photoshop elnevezés honosodott meg. Russell Frank szerint két okból alkalmasabb az utóbbi kifejezés a számítógéppel módosított képek megjelölésére: 1. nem annyira rajzokról, sokkal inkább képekről van szó, 2. a felhasználók körében elterjedt (emikus) elnevezés is a Photoshop/fotosop (FRANK, 2009, 114.).

¹⁰ *Folklore*, 2003, 25.; *Fabula*, 2007, 48, 1–2.; *Folklore Forum*, 2007, 37, 1.; *New Directions in Folklore*, 2011, 9, 1–2.; *Folklore*, 2013, 53.

lór írásbeliséget kizáró, tisztán a szájhagyományozásra építő definíciója az elmúlt évtizedekben a magyar folklórisztikában is egyértelműen anakronisztikussá vált. Talán ez a paradigmaváltás Alan Dundes munkásságának is köszönhető, aki szakított a folklór technikával szembeállított értelmezésével,¹¹ több mint három évtizeddel ezelőtt leszögezte, hogy a technológiai újítások nem eltűntetik, hanem éppenhogyan ösztönzik a folklór keletkezését és terjedését. Tehát a szóbeliség már régen nem kizárólagos feltétele a folklórnak. Sőt, az is megfigyelhető, hogy a digitális vagy másodlagos írásbeliségben létező jelenségek a terjesztést és a variálás egyszerűségét, gyorsaságát tekintve nem, vagy nem kizárólag a klasszikus, nyomtatás-alapú írásbeliség jegyeit viselik magukon. Legutóbb Simon J. Bronner *Digitizing and Virtualizing Folklore* című írásában hangsúlyozta, hogy a számítógép-közvetítette kommunikáció a szóbeliség és az írásbeliség között helyezkedik el. Bronner szerint ez a pozíció lehetőséget biztosít arra, hogy a hagyományt egyrészt továbbítsa, másrészt egyúttal teremtsen is (BRONNER, 2009, 23., 32.). Alláspontom szerint az internetes információk interaktivitásukat és szinkronitásukat tekintve közelebb állnak a szóbeliséghez, mint a hagyományos, rögzített írásbeliséghez.¹² Összességében véve tehát a címben feltett kérdésre igenlően felelhetünk, a számítógép-közvetítette jelenségek említett jellemzőkkel bíró csoportját egyértelműen folklóralkotásoknak tekinthetjük.

Terminológiai kérdések

A fentiekben megállapítottuk, hogy a számítógép által közvetített kommunikáció (rövidítése: CMC = computer mediated communication) alkalmas folklór közvetítésére is. A módszeres és egymással összehangolt vizsgálatokhoz a nehézkesen körülírt megjelölések helyett szükségesnek látszik mind a számítógép, mind az egyéb modern kommunikációs eszközök révén továbbított folklór tekintetében a tárgy pontosabb meghatározására használható és következetesen alkalmazott fogalmak bevezetése. Jelen tanulmánynak nem célja egy kizárólagosságra törekvő, merőben új terminológia felállítása, ehelyett csupán a leggyakrabban használt fogalmakat szeretnénk összegyűjteni és továbbgondolásra felkínálni.

Az internetes folklórisztikai, néprajzi és kultúranropológiai kutatások összefoglaló elnevezése a nemzetközi szakirodalomban többnyire a „cyber-

¹¹ „Így azután a technológia nem írta ki a folklórt, hanem inkább nélkülözhetetlenné válik a folklór hagyományozásában, s az új folklór nemzedéke számára az inspiráció izgalmas forrásává válik... Felfogásom szerint, tehát igenis létezik a számítógépes, illetve a számítógépről szóló folklór.” (DUNDES, 1980, 17.) Vö. „[...] a folklór nem korlátozódik a szóbeliségre” (BLANK, 2009, 6.).

¹² A modern infokommunikációs eszközöknek a szóbeliség jellegzetességeivel való összeegyeztethetőségéről: DOMOKOS, 2007, 53. Lásd még: KIBBY, 2005, 771.; KROPEJ, 2007, 14.; BRONNER, 2009, 22.; FOLEY, 2012. A szóbeliség-írásiesség dichotómiájának folklórisztikai értelmezhetetlenségéről KIRSCHENBLATT-GIMBLETT, 1998, 309–319.

ethnography,” a „virtual ethnography” „virtual anthropology” vagy a „netografy” (BLANK, 2007; GASOUKA et al., 2012).¹³ Ezen fogalmak jó magyar megfelelője ezidáig nem született még meg. Felvetődhet esetleg, hogy a folklorisztikai vizsgálódásokra talán a „virtuális folklorisztika” megjelölést lehetne használni, azonban úgy vélem, hogy magyarul még ez is nagyon idegenül hangzik. De talán nincs is szükség külön kifejezést kreálni a kortárs, elektronikus, internetes kutatásokra, mivel ezzel csak erősítenénk a szakadékot a hagyományos és a modern folklorisztika között, tévesen azt sugallva, hogy itt külön tudományágakról volna szó. Úgy vélem, hogy a tárgy megjelölése alapvető, a módszertani elvek kimunkálása okvetlenül szükséges, azonban a kutatások folklorisztikától való mesterséges elválasztása (vagy legalábbis távolítása) elhibázott volna.

A „computer-mediated folklore” (JORDAN, 2011) vagy „computer folklore” (PRESTON, 1996) megnevezések még az igazi internetkorszak beköszönte előttről származnak, azonban máig forgalomban vannak. Gyakran az internetre való utalással együtt használatosak („Internet and computer lore”, BLANK, 2009). Ugyancsak sokszor fordulnak elő az „elektronikus vagy e-folklór, illetve az e-lore” (KRAWCZYK-WASILEWSKA, 2006) kifejezések, általában az internet segítségével továbbított folklór tartalmú e-mailek megjelölésére. Az „elektronikus folklór” vagy „digitális folklór” megnevezések találó gyűjtőneveknek tűnnek valamennyi modern elektronikus tömegkommunikációs eszközön keresztül létrejött és/vagy módosított, továbbított folklóralkotás megjelölésére.

Az elektronikus folklór kutatása a hetvenes években kezdődött Amerikában, először a fénymásolók segítségével megjelenő, jellemzően képet és szöveget együtt tartalmazó grafikus viccek összegyűjtésével és vizsgálatával. Michael J. Preston már 1974-ben *Xerox-Lore* címen írt a jelenségről (PRESTON, 1974), Dundes és Carl R. Pagter pedig évtizedeken keresztül vizsgálta a technikai eszközök által közvetített, nem szóbeli folklórt.¹⁴ Beleértendő e fogalomba tehát a fénymásolótól a faxon keresztül a mobiltelefonon¹⁵ át a számítógépig bármilyen modern technikai eszköz által közvetített folklór. Az „Internet folklore” (BLANK, 2009, 13.), azaz az „internet-folklór”, esetleg „internetes folklór” (NAGY, 2005, 470.) vagy „netlore” (FRANK, 2009), „netfolklór” (BODOKY, 2006) elnevezések kifejezetten csak az internet lehetőségeit kihasználó folklórtovábbítás megjelölésére szolgálnak. Az internet-folklór fogalmának önállósodása jól jelzi, hogy az összes elektronikus közvetítő közeg közül jelentőségében napjainkban az internet

¹³ A netnográfiról, mint néprajzi kutatási technikát alkalmazó szociológiai kutatási módszerről lásd: DÖRNYEI – MITEV, 2010.

¹⁴ Többek között az irodai fénymásolókon terjesztett folklórról, a „xeroxlore-ról” vagy „photocopylore-ról” lásd például Alan Dundes, Carl R. Pagter és Michael J. Preston írásait és gyűjteményeit (DUNDES – PAGTER, 1975, 1987, 1991, 1992, 1996, 2000; PRESTON, 1974, 1994, 1998).

¹⁵ Az sms-folklórról lásd például BALÁZS, 2011.

a legfontosabb. Ugyancsak az internet-folklórt hivatottak megjelölni a „virtuális folklór” és az „online folklór” kevésbé elterjedt fogalmai. A köznyelvben népszerű az „online népművészet” kifejezés is, ami körvonalazatlanul jelöl vegyes, interneten megjelenő folklór és nem folklór alkotásokat is, többek között hoaxokat¹⁶ és mémeket is. Érdemes pár szó erejéig megállni a mém fogalmánál, mivel úgy tűnik, hogy a memetika és a folklorisztika egymásra vonatkoztatása az elmúlt húsz évben egyre nagyobb hangsúlyt kap a nemzetközi kutatásokban.¹⁷ A memetika az evolúciós folyamat kultúrára való kiterjesztését vizsgálja. Maga a mém szó Richard Dawkins és Daniel C. Dennett (DAWKINS, 2011) munkássága nyomán vált ismertté, jelentése: kis, utánzásra kódolt önreprodukáló kulturális egység.¹⁸ Monica Foote is a memetika folklorisztikai alkalmazhatósága mellett érvel egy 2007-ben, a *Folklore Forum* internetnek szentelt különszámában megjelent írásában. Foote gyakran idézett tanulmányában kifejti, hogy a folklór mindig mémekből áll, ugyanakkor nem minden mém tekinthető folklórnak (FOOTE, 2007, 31.). A mém meghatározás tehát egyfajta terjedési módra utal, és mivel nem csak folklórtermékek sorolhatóak ide, emiatt nem alkalmas az elektronikusan vagy a számítógép által közvetített folklór összességének megnevezésére.

A teljesség igénye nélküli röpké terminológiai áttekintést összegezve elmondhatjuk, hogy egyelőre a nemzetközi szakirodalom sem állapodott még meg egyetlen, módszeresen és kizárólagosan alkalmazott megnevezés használatában. A nemzetközi fogalmi kavalkádból talán a „számítógép-közvetítette folklór” és az „internet folklore” látszik kiemelkedni. Az előbbi használata helyett a számítógépnél tágabb közvetítő közegre utaló „elektronikus folklórt” tartanám praktikus megoldásnak, míg a számítógépes folklórra az „internet-folklór” megjelölést javaslom alkalmazni, tekintve, hogy a számítógépek révén létrejött alkotások jellemzően a net segítségével tudnak elterjedni. Rendszertanilag az elektronikus folklóron belül gondolom el (közvetítő csatornánként megkülönböztetve) az internet-folklórt és az sms-folklórt is.¹⁹

¹⁶ Napjainkban a lánclevélben vagy internetes honlapon terjedő városi mondákat („urban legend”), a valóságától nélkülöző rémhíreket nevezik hoaxoknak.

¹⁷ Elsősorban a városi mondák és a népmesék kapcsán vetődik fel a hagyomány memetikus ismétlődése: PIMPLE, 1996; FOOTE, 2007; McNEILL, 2009, 85.; ZIPES, 2006, 2008.

¹⁸ „Az internetes mém olyan jelenség, fogalom, szöveg, kép vagy kép-szöveg kapcsolat, amely az interneten divatszzerűen terjed; tartalma vicc, pletyka, kép, weboldal, hivatkozás, (ál)hír is lehet. Mindezeknek közös jellemzője a gyors, interneten való terjedés.” VESZELSZKI, 2013. Az előadás elhangzott a III. interdiszciplináris humorkonferencián (ELTE BTK, 2012. szeptember 6–7.), szövege konferenciakötetben a Tinta kiadónál jelenik majd meg. Ezúton szeretném megköszönni a szerzőnek, hogy a kéziratot a rendelkezésemre bocsátotta.

¹⁹ Ugyanígy az elektronikus folklóron belül rendszertanilag ezekkel egyenrangúnak vélem a fénymásolón (xeroxlore/photocopylore, azaz a másológép-folklór) és a faxon keresztül terjedő folklórt is (fax-lore).

Gyűjtés virtuális terepen: Hol? Kitől? Hogyan? Mit?

Az internet és a folklór közös metszéspontjában álló, Trevor J. Blank szerkesztésében 2009-ben megjelent úttörő tanulmánykötet, valamint annak 2012-es folytatása is a digitális gyűjtőterep egyértelmű legitimitását hangsúlyozza.²⁰ Blank már egy korábbi dolgozatában bebizonyította, hogy a folklorisztika számára nagy kihívás és fontos, ugyanakkor ez idáig kevésbé kiaknázott lehetőség az online folklór kutatása (BLANK, 2007). A kötetekben megjelent tanulmányok hatásosan bizonyítják, hogy az internet számos gyűjtési lehetőséget kínál a folkloristák számára. Különböző blogok és fórumok bejegyzései mellett bizonyos honlapok folklórszövegek és képek ezreit kínálják a netező közönségnek. Az archívumként (és nem pedig repertoárként) kezelendő, laikusok által összeállított különböző netes folklórgyűjteményeket azért tartom figyelemre méltó, releváns forrásoknak, mert a például sms-szövegeket, találosokat, főként pedig vicceket tartalmazó gyűjtemények visszafelé is utat találnak a felhasználókhöz, akik ezekből válogatva újra funkcionálisan használják és variálják tovább ezen alkotásokat.²¹ A különböző netes és a szóbeli, valamint az írásbeli közvetítő csatornák között odavissza vándoroló folklórtermékek százezres nagyságrendben érhetőek el az online archívumokban.²² Nagyon gyakran a továbbküldött, vagy másokkal közösségi oldalon megosztott képek és szövegek forrása valamely vicceket összegyűjtő honlap.²³ A közösségi oldalak roppant népszerűségük okán önmagukban is kiváló terepei a folklórkutatásoknak. A Facebook (a populáris kultúrában szokásos rövidítése: FB) mint a folklóralkotások gyűjtőterepe a hazai nyelvészek (BALÁZS, 2011; VESZELSZKI, 2011)²⁴ figyelmét mára egyér-

²⁰ BLANK szerk., 2009. Az érdekes kötetről több ismertetés is napvilágot látott: RISTAU, 2011; WIATROWSKI, 2012; FOOTE, 2012. Magyarul az *Etnoszkóp* hamarosan megjelenő számában olvashatunk majd a könyvről (BLANK, 2012). Megjegyzem, hogy számomra igencsak meglepő az, hogy a témában évtizedek óta százával megjelent esettanulmányok és kutatási beszámolók ellenére is milyen intenzitással szükséges hangsúlyozni a tárgy létjogosultságát – még Amerikában is.

²¹ Az elmúlt években egyre hanyatló sms-folklórt tekintve a netes sms-gyűjtemények kifejezetten pótolhatatlanok, mivel folkloristák által összeállított sms-gyűjtemények ha készültek is, nem igazán jelentek meg.

²² Egy választási folklórt összegyűjtő honlap (<http://www.kampanyarchivum.hu> – utolsó letöltés: 2013. 06. 28.) folklorisztikai felhasználására több példa is akad: NAGY, 2005; BODOKY, 2006.

²³ Ilyen vicchonlap például a 2perc (<http://www.2perc.hu>), a Facebookon külön oldallal is jelen lévő Móricka és Pistike Humor (<http://morickaespistikehumor.blogspot.hu>), a Po-énáradat (<https://www.facebook.com/pages/Po%C3%A9n%C3%B6z%C3%B6n/363470580427420#!/pages/Po%C3%A9n%C3%A1radat/33170547351313672?fref=ts>) vagy a Vicc Mánia (<https://www.facebook.com/pages/Po%C3%A9n%C3%B6z%C3%B6n/363470580427420#!/ViccMania?fref=ts>) – utolsó letöltés: 2013. 06. 28.

²⁴ Örvendetesnek tartom, hogy nyelvészek felfigyelnek a modern folklórjelenségekre, ugyanakkor azt gondolom, hogy folklórműfajok meghatározása sokkal inkább a folkloristák feladata volna. Vö. VESZELSZKI, 2011.

telmüen kivívta, sajnos azonban a Facebook magyar folklorista recepciója egyelőre teljesen hiányzik.²⁵

A modern infokommunikációs eszközök segítségével megjelenő képi és szöveges folklóralkotások terjedése a folklór hagyományos, szájról szájra megvalósuló átadási sebességéhez képest összehasonlíthatatlanul gyorsabban, másodpercek alatt zajlik le. A „face-to-face” információcsere „person-to-person” kommunikációra módosult. Ezzel párhuzamosan az alkotók és felhasználók köre kiszélesedett, az egyes jelenségek élettartama pedig lerövidült. A digitális közegben való folklórgyűjtés nehézsége a technikai feltételekhez való erőteljes kötöttségen kívül az a tény is, hogy az online közegben a „narrátor” vagy az „adatközlő” személye felől sohasem lehetünk teljesen bizonyosak, lévén, hogy a neten mindenki egyfajta virtuális identitással rendelkezik (GASOUKA et al., 2012). Felvetődik, hogy hiteles-e az információ, amit gyűjtöttünk, illetve maga az autentikusság jelentése is kérdésessé válik. Az adatközlőre vonatkozó, az egyéniségkutató iskola óta kötelezően rögzítendő adatok feltárása tehát az internetes terepmunka során eleve esélytelen.²⁶ Gyakran a név helyett csak felhasználónév vagy becenév érhető el, az életkor jellemzően nem, de még a felhasználó neme sem állapítható meg minden esetben hitelt érdemlő bizonyossággal. Úgy tűnik, hogy a vizsgálat lehetőségei szempontjából az egyén helyett inkább a társadalmi helyzet lép előtérbe (ROUSH, 1997, 51.; GASOUKA et al., 2012, 114.). A „kitől gyűjtünk?” kérdésére adott válasz így is jelentősnek tetszhet, hiszen a néprajztudomány önmeghatározásában mindig is alapvető fontosságú volt a *nép* mint a tudományos érdeklődés speciális tárgya. Az internet-folklór kutatások jellemzően modern értelemben használják e fogalmat, Dundes nyomán nyert új értelme: az emberek bármely olyan csoportja, akiket legalább egy közös jellemző köt össze (DUNDES, 1980, 6.). A nethasználók összességének heterogén közössége értelemszerűen olyan mesterséges fogalom, mely egyenmű társadalmi jellemzőkkel nem írható le pontosan. Azonban az egyes netes közösségek már jobban megragadhatóak szociológiai paramétereiken keresztül is.²⁷ Ugyanakkor le kell szögeznünk azt is, hogy ugyanazon adatközlőktől gyűjthetünk a virtuális terepen is, akiktől a fizikai valóságban. Trevor Blank más szerzőkkel egyetértésben megállapítja, hogy az internet, mint gyűjtési terep, nem választható el a hagyományos, a folklorisztika és a néprajz klasszikusnak minősített terepétől. A virtuális világ nem a valóságtól elkülönült terep, hanem annak éppen az offline, a fizikai világban mélyen gyökerező egyik megnyilvánulása (BLANK, 2007, 22., 2009). Amennyiben tehát létjogosultsága van a 21. századi néprajzi gyűjtéseknek,

²⁵ Jó példa lehet a Facebook-folklór elemzésre: VOILAD, 2013.

²⁶ A folklóralkotások közzétételének szabályzata szerint „minden egyes alkotásról egyértelműen közölni kell a következőket: ki, mikor és hol közölte, mikor és hol gyűjtötték a szöveget” (VOIGT, 1974, 24.).

²⁷ Lásd például egy bizonyos érdeklődési terület köré szerveződő (gyakran valóságos) csoportok blogjait, honlapjait, közösségi oldalait.

úgy ugyanez mondható el az internetes folklórgyűjtésekről is. A gyűjtés praktikus kivitelezése értelemszerűen feltételez bizonyos eszközöket és technikai hozzájárulásokat. Bár számítógépe és internet-hozzáférése ma már szinte minden kutatónak van, a gyűjtött adatok rögzítése nem minden esetben egyszerű. Hogyan archiváljunk kép- és videófájlokat? Hogyan rögzítsük ezek mellé az ismert vagy kideríthető kísérőadatokat? Mekkora erőfeszítést érdemes tenni egy-egy adatközlő valódi kilétének kinyomozására? Hogyan állapítható meg egy adott folklóralkotás elterjedtsége? Következtethetünk-e a folklóralkotás népszerűségére a letöltésszámlálók adataiból? Ilyen és sok, a gyűjtés és archiválás során felmerülő kérdés vár még tisztázásra.

A gyors terjedési sebesség, valamint az adatközlők speciális csoportja és névtelensége mellett az interaktivitás és a felhasználók magas fokú kreativitása jellemzi az online kommunikációt. Ezekon kívül a képi információk gyors befogadásán alapuló, erőteljes vizualitást tartom az internet-folklór legfőbb jellemzőjének. Mindezeket figyelembe véve egyértelműnek tűnik, hogy az elektronikus, ezen belül az internet-folklór vizsgálata a hagyományos gyűjtési módszertan alapos újragondolását feltételezi.²⁸

A *hol, kitől és hogyan* gyűjtünk kérdése után a *mit* gyűjtünk megválaszolása sem tűnik kevésbé bonyolultnak. Az internet a képi, szöveges, az animált és az audiovizuális folklórjelenségeken kívül a néphit (például TUCKER, 2009), népi vallásosság (HOWARD, 2009; KIS-HALAS – FRAUHAMMER, 2010; KIS-HALAS 2012) és a népszokások (például DOBLER, 2009) körében is gazdag forrást jelent. Úgy tűnik, hogy a szöveg- (és vizuális) folklór kutatása e téren is előbbre jár a folklór többi ágának vizsgálatánál. Napjainkban az elektronikus folklór egyik legtermékenyebb iránya a fentebb már említett photoshop-lore, amely képszerkesztő program segítségével módosított, humoros, digitálisan megalkotott fényképek közösségi létrejöttét és használatát jelenti (MEDER, 2008). Ezek terjedésének fő terepe az internet, ahol jellemzően e-mail üzenetekben adják tovább a képvicceket („digital jokes”) vagy közösségi oldalakon (például Facebook) helyezik el (posztolják). A fotosopviccek robbanásszerű elterjedésében a WTC-vicek (az amerikai World Trade Centert ért terrortámadás kapcsán kialakult szöveg- és képanyag) jártak élen. A szeptember 11-ei terrortámadás a viccek keletkezésének és terjedésének a módját tekintve is fordulópont volt (ELLIS, 2001, 2003; KRAWCZYK-WASILEWSKA, 2003; FRANK, 2004; HATHAWAY, 2005; FOSTER, 2012; A WTC-vicek recepciója a magyar nyelvű anyagban: CSÁSZI, 2002, 2003; ZSIGMOND, 2003).²⁹ A népköltészet klasszikus alkotásaira kidolgozott hagyományos műfaj-

²⁸ Az elektronikus folklór gyűjtésének kérdéseivel nemzetközi szinten a kilencvenes évektől kezdve számos kutató foglalkozott. Módszertanilag alapvető írások és esettanulmányok: ROUSH, 1997; ELLIS, 2001, 2003; BLANK, 2007, 2009; MILLER, 2012. Jelen tanulmány nem vállalkozhat az új módszertan alapelveinek lefektetésére, csupán néhány szemponttal szeretné segíteni ennek kialakítását.

²⁹ A katasztrófa-vicekről általánosságban is lásd: DAVIES, 2003. Ezúton szeretném megköszönni Nagy Ilonának és Vargha Katának, hogy több, e témába vágó írásra felhívták a figyelmet.

struktúra az internet-folklórra a maga egészében nem alkalmazható. A városi monda és több kispikari prózaműfaj (szólás, közmondás, találós, legfőképpen pedig a vicc) intenzíven jelen van a virtuális térben is (MEDER, 2008), az olyan nagy folklórműfajok, mint a népdal, ballada, népmese online megjelenése viszont csak másodlagos. (Természetesen nem a hálózaton kívül keletkezett népköltések internetre való transzportálására gondolok itt, hanem az interneten keletkezett, vagy az azon kívüli, de a neten is *élő* jelenségekre.)³⁰ A tradicionális, szövegek csoportosításán alapuló műfaji rendben (hozzávetőlegesen) elhelyezhető alkotásokon kívül számos olyan internetjelenség van, melyek nem értelmezhetőek ezen keretek között. Ilyenek például a humoros szöveges képek vagy képes szövegek. Úgy vélem, hogy nem lehet valamennyi humoros vagy humort is tartalmazó folklór-jellegű alkotást a vicc műfajába sorolni. Az internet-folklór műfaji rendjének felállításához a vicceken belül a „visual jokes” kategóriáját mindenképpen tovább lehetne cizellálni. Egyetlen példát szeretnék felhozni annak igazolására, hogy az internetes folklórjelenségek mennyire nem illeszkednek az ismert műfajstruktúrába. A „Hitler-videók” elnevezésű jelenség olyan videófájlokat jelent, mely *A bukás – Hitler utolsó napjai* című (2004) német háborús film-dráma egy jelenetének kreatív, új értelmű feliratozásán alapul. A mindig valamilyen aktuális kérdésre reagáló rövid videók a film azon jelenetét fordítják el, amelyikben az eredeti forgatókönyv szerint Hitler éppen megtudja, hogy hatalmának vége.³¹ Az így megalkotott és többnyire a Facebookon terjesztett videóknak a diktátor különböző okok miatt bosszankodik: például megtudja, hogy a télapó nem létezik,³² hogy Whitney Houston meghalt,³³ vagy hogy Justin Bieber, a tinédzser kanadai énekes YouTube-videóját többen töltötték le, mint az övét.³⁴ Egy „metavideóban” pedig amiatt, hogy a legnagyobb videófájl-megosztó oldal, a YouTube betiltotta a Hitler-videók egy részét, mivel az eredeti filmet forgalmazó Constantin Film AG a szerzői jog megsértésének tekintette (egyébként alaptalanul) a film nyomán készített és nem mellesleg a filmnek is nagy népszerűséget hozó paródiákat.³⁵

³⁰ Ha kellőképpen kitaró a kutató, természetesen meg lehet találni a neten az említett műfajokat is élőként, a maguk funkcionális létmódjában. Lásd például a felhívásra láncírásban alkotott meséket, melyeket talán népmeséknek lehet tekinteni.

³¹ A populáris kultúrában „Hitler Downfall parodies” néven ismert, és mémként tartják számon a jelenséget.

³² <http://www.youtube.com/watch?v=pS8kgSLA501> – 2010. 08. 27. óta 206.728 letöltést számlál a kisfilm.

³³ http://www.youtube.com/watch?v=Xoi5rX3y_Ek&playnext=1&list=PL53C242BD64638DDF – 2012. 02. 12. óta 18.315 megtekintése volt a videónak.

³⁴ Az énekes Baby című klipje 2010-ben rekordnépszerűséget ért el a YouTube-on, hiszen rövid idő alatt 250 millióan látták. Az erről készült paródiát 2010. április 16-án egy Adolf Bieber álnévű felhasználó töltötte fel, elérhető: <http://www.youtube.com/watch?v=ri3aph0AbA4> (2013. 04. 30-ig 124.986 letöltés).

³⁵ A filmek betiltását kifigurázó videót 2010. április 20-án töltötték fel a YouTube-ra és azóta 1.072.501 megtekintést számlált 2013. április 30-ig. A videó elérhetősége: <http://www.youtube.com/watch?v=kBO5dh9qrIQ>

A Hitler-paródiák nálunk is népszerűek, több elferdített feliratozás készült, ahol a Hitlert játszó színész a magyar miniszterelnököt személyesíti meg. *Gyurcsány bukása* címmel 2008. május 17-én került fel a YouTube-ra az a videó, ami a 2008. március 9-én tartott népszavazás (háromigenes vagy szociális népszavazás a vizitdíj, a képzési hozzájárulás és a kórházi napidíj eltörléséről) választási eredményeit mutatja be.³⁶ Ugyancsak kedveltek az Orbán Viktort megszemélyesítő paródiák is: Orbán dühös Magyarország pénzügyi leminősítése,³⁷ a médiatörvény nemzetközi fogadtatása³⁸ vagy a Videoton veresége miatt.³⁹ A magyar Hitler/Orbán-paródiák közül a legnépszerűbb a 2013-as rendkívüli tavaszi időjárásra reagáló, *A Bukás avagy a hóhelyzet Magyarországon Orbán módra* című videó, ahol a miniszterelnök a kialakult kaotikus közlekedési helyzetet értékeli.⁴⁰ A videókat a variálódás (ugyanannak a jelenetnek több tucatnyi variánsa ismert), az anonimitás (a feliratok szerzői ismeretlenek), a közösségi jelleg és az aktuális társadalmi történésekre való reagálás miatt a folklór részének tekintem. Azonban e videókat nagyon erőltetve legfeljebb a kispikapai prózaműfajokon belül a viccek műfajába lehetne talán beleerőszakolni, csakhogy a mozgókép, szöveg és hang szinkron megjelenése idegen e felosztástól. És bár tartalmuk szerint mindegyik humoros, nem illeszkednek a szóbeliségből ismert hagyományos vicc felépítéséhez.

A virtuális gyűjtés és az internet-folklór közreadása során is fontos, hogy lehetőleg minél több adatot közöljünk az anyag keletkezésének kontextusáról. Azonban úgy vélem, hogy például a kevésbé informatív felhasználónevek (mint például *sanyi100* vagy *nagyicetee*) rögzítése mellett sokkal hangsúlyosabb annak a közegnek a leírása, amelyben létrejött az adott kép és/vagy szövegalkotás. A Hitler-videóparódiák mindegyike csak azokkal a háttér-információkkal együtt érthető és értelmezhető, melyek létrehozták azt. Az internet-folklór közreadásakor tehát elengedhetetlen az *egyes példák kontextusa* mellett a folklórt keletkeztető *aktuális társadalmi helyzet* ismertetése is.⁴¹ (A mikrokontextus minuciózus leírása helyett a makrokontextus alapos vázolója). A speciális folklóralkotásokat generáló események, társadalmi, gazdasági és aktuálpolitikai hírek fontosságának felismerése vezetett a „newslore” fogalmának önállósodásához. A jó magyar terminussal egyelőre nem rendelkező newslore-t (hír-folklór?) szóban, írásban és elektronikus csatornákon is megjelenő, különböző műfajú folklóralkotások gyűjtőfogal-

³⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=G93NITCCVTc> – A feltöltés óta 225.030 megtekintés.

³⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=Gegy9FwKtcQ> – 13.660 letöltés 2010. 12. 30. óta.

³⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=u1oB6RdplBM> – 34.231 letöltés 2011. 11. 30. óta.

³⁹ <http://www.youtube.com/watch?v=o2KME3WsZTE> – 10.179 megtekintés 2012. 11. 04. óta.

⁴⁰ <http://www.youtube.com/watch?v=rIIAwVCbKlc> – 251.995 megtekintés 2013. 03. 16. óta. A 2013-as márciusi havazáshoz kapcsolódó folklórra a későbbiekben még több példát is hozok.

⁴¹ Így tett a WTC-viccekkel Bill Ellis és az „Internet vége”-típusú hoaxokkal Russell Frank is: ELLIS, 2003; FRANK, 2009.

mának tekintem. Fő teoretikusa Russell Frank (FRANK, 2011). A newslore, ahogyan a neve is mutatja, a mindenkor aktuális hírekre érzékenyen reagáló társadalmi válasz, egyfajta kritika, főként humoros, folklórjellegű alkotás. A newslore-vizsgálatoknak érezhetően nagy lendületet adott a 2001. 09. 11-én történt amerikai terrortámadás, melynek egyik fő iránya a bosszú kifejezésével (például Bin Laden-vicek) a WTC-lebombázása okozta hatalmas társadalmi sokk feloldása volt (Newslore of September 11.).

A virtuális terepen való gyűjtés módszertani kérdéseinek vizsgálatát éppen csak elkezdve, de semmiképpen sem lezárva, végezetül szeretnék néhány példát hozni az elektronikus folklór megjelenésére. A gyűjtés 2012 őszétől 2013 késő tavaszáig tartott, a gyűjtemény ezen időszak legintenzívebb folklór-reakciókat kiváltó aktuális eseményeit reprezentálja. Példáimat három fő téma köré csoportosítva mutatom be, a másodikat három további, kisebb csoportra osztva. Az elsőbe Schmitt Pál köztársasági elnök plágiumbotrányára reflektáló vicceket (I. Elnöki viccek), a másodikba a 2013-as rendkívüli időjárásai helyzetre vonatkozó alkotásokat osztottam (II. Hóhányók. Ezen belül megkülönböztetve 1. a Holle anyót szerepeltető vicceket, 2. a hűsvétra utalóktól és 3. a Segítünk... Belügyminisztérium-ciklusba tartozó szövegektől), míg a harmadikba (III. Szülsz te rendesen?) egy képviselő félresikerült parlamenti felszólalását parodizáló két képet soroltam.

I. Elnöki viccek

2012 januárjában plágiumbotrány tört ki az akkori köztársasági elnök, Schmitt Pál húsz évvel korábban megvédett doktori dolgozata kapcsán. Az ügy tisztázására vizsgálóbizottság alakult, amely megállapította ugyan, hogy a szerző nagy terjedelemben használt pontos hivatkozás nélkül szövegeket, azonban (ekkor még) nem marasztalták el, fokozatától nem fosztották meg. A közvélemény szokatlanul intenzíven reagált a kínos ügyre, ami szöveges és vizuális viccek tucatjaiban is leképeződött. Talán részben ennek a nyomásnak is volt köszönhető, hogy március végén Schmitt Pál kisdoktori címét visszavonták, április 2-án pedig Schmitt Pál lemondott köztársasági elnöki hivataláról. A viccek a botrány kirobbanását követően szinte azonnal terjedni kezdtek. Például: „Hogy sikerült Schmitt Pál doktori védeése? – Sumákum laude.”; „Hogy mondják, hogy kádban plagizál? – Lében schmittel.”; „– Köszönöm a Doktori címet! – Nincs Schmitt.”; „– Kí az az akula? – Olyan vámpír, akinek már elvették a doktori címét!”; „– Úgy másolnék valamit! – S mirt Pál?”⁴² Miután a vizsgálóbizottság közzétette jelentését, sok Facebook-felhasználó átnevezte magát doktorrá és megsza- porodtak a közösségi oldalon megosztott, a plágium-ügyre reagáló humoros fotosopok. Több variánsa is van annak a fotosopnak, amelyben ismert

⁴² A vicceket a Facebookról gyűjtötte Dikán Gábor, melyeket ezúton is köszönök.

munkák címlapjára (például a *Háború és béke*, *Hogyan legyünk doktorok?* vagy a *Római jog története és intézményei* című tankönyv) az eredeti szerzői név helyett másét, például a montázs készítőjének vagy Schmittnek a nevét illesztették.

Facebook, 2012. március 29. „Tóth Szabi” nevű felhasználó oldaláról. A kép mellé elhelyezett komment: „Végre befejeztem a könyvem. Bár helyenként – utalás szintjén – felbukkannak benne bizonyos elemek a világirodalom klasszikusaiból.” (A komment a vizsgálóbizottság jelentésében foglaltakra reagál ironikusan.)

Facebook, 2012. március 30. N. N. A tankönyvre két postitelt helyezett a kép készítője. Az egyikre azt írta, hogy „szakdoga”, a szerzők nevére helyezett másokra pedig, hogy „dr. Kovács Zolika”.

Az index.hu hírportál a Facebookon terjedő humoros véleménynyilvánításokra reagálva 2012. március 27-én felhívást tett közzé, melyben további vicces képek és szövegek beküldésére buzdította olvasóit.⁴³ Több, e felhívásra készült montázs később a közösségi oldalon vált folklórjelenséggé. A Facebookon népszerűvé lett búcsús fotosop is eredetileg erre a pályázatra készült. A képen a köztársasági elnök áll egy céllövölde előtt, kezében a doktori diplomájával. A kép jobb alsó sarkán a diploma képe látszik, alatta pedig a felirat: *5 pálca*. Az index képgalériáját 656 olvasó osztotta meg közvetlenül a hírportál oldaláról a Facebookra.

⁴³ http://index.hu/tech/2012/03/27/schmitt_pal_a_kiapadhatatlan_viccforras – utolsó leltöltés: 2013. 06. 28.

Index.hu, 2012. március 27.

http://index.hu/tech/2012/03/27/schmitt_pal_a_kiapadhatatlan_viccforras/

Egy másik hírportál (www.nyugat.hu) szintén válogatást tett közzé a netről gyűjtött Schmitt-fotosopok közül.

Melyik a kakukktojás?

Nyugat.hu, 2012. 04. 01.

http://www.nyugat.hu/tartalom/cikk/dokikopi_pali_es_a_tobbiek

Végezetül néhány, a Word szövegszerkesztő *kivág/beilleszt* billentyűparancsait témaként felhasználó képet mutatok példaként arra, hogy hogyan variálódik ugyanaz az ötlet többféleképpen az elektronikus közegben. A másolás parancs billentyűkódja, a Ctrl+C helyett a Word-ablakban a Schmitt+C jelölés olvasható.

Index.hu, 2012. 03. 27.
http://galeria.index.hu/tech/2012/03/27/schmitt_pal_a_kiapadhatatlan_rohejforras/

Facebook, 2012. 03. 27.
 A képaláírás: „A SOTE-n ma már mindenki hozzáfér a legmodernebb kutatási eszközökhöz!”

II. Hóhányók

A 2013-ban szokatlanul hosszan elhúzódó tél arra ösztönözte az internetezőket, hogy változatos montázsokkal figurázzák ki a márciusi hideget. A havas húsvéti ünnepek, Holle anyó és a szánkón érkező, Mikulással vagy hóemberrel rivalizáló húsvéti nyúl, illetve a hónyuszi 2013 tavaszán a fotosopok kedvelt témája lett.

1. Holle anyó

A következő képet az „I love alvás” nevű Facebook-közösség (az AlvásStúdió nevű matracszaküzlet által létrehozott oldal) osztotta meg 2013. 03. 26-án. Ekkorra már a képet 475-en tették elérhetővé saját ismerőseik körében, továbbá 835 lájkot is kapott. A kép eredetileg a www.fraro.net német nyelvű oldalról származik. A közzétevő egyszerűen kicserélte a német feliratokat a magyar fordításra. A kép a mesebeli Holle anyót⁴⁴ ábrázolja, aki kezében vánkosával áll az ablaka előtt. A felirat szerint az ábrázolt jelenet „Ma reggel... Valahol a felhők felett” játszódik. A rajzon Holle anyó fejéhez egy kéz

⁴⁴ (ATU 480 The Kind and the Unkind Girls, KHM 24.) A jól ismert *Holle asszony* című mesében, ha jól felrázzák az öregasszony ágját, „olyankor havazik a világban” (GRIMM – GRIMM, 2009, 108–110.).

Facebook, 2013. 03. 26. „I love alvás”
<http://www.fraro.net/pages/cartoons.php> (utolsó látogatás: 2013. 04. 20.)

<http://www.szeretlekmagyarorszag.hu/vicces-kepeken-a-marciusi-tel/> – 2013. 03. 26.

<http://www.oszthatod.eu/holle-anyo-mondjon-le>,
2013. 04. 01.

tél ellen a hóban és egy táblát tartanak a következő felirattal: „Holle anyó mondjon le!” A független kisgazdapárt volt elnöke, Torgyán József beszédeiből szállóigévé vált súlyos politikai felhívás időjárásra, továbbá a mosómedvék és a Grimm mesehős egymásra vonatkoztatása adja a humor fő forrását e fotosopnál. A képet az önmeghatározása szerint *a pozitív gondolatoknak* szentelt honlapról gyűjtöttem (www.oszthatod.eu), azonban a vicces kép a Facebookon is számos megosztást kapott.

pisztolyt szegez, a hozzá tartozó szövegbuborékban a következő utasítás olvasható: „Elengedni! És tűnés az ablaktól!” Összehasonlításként közöljük az eredeti rajzot is.

A szintén a vánkósát rázó Holle anyó motívumára építő másik fotosopon a populáris kultúra ikonikus alakja, Chuck Norris is feltűnik fenyegetően.

Egy másik képen mosómedvék tüntetnek a

2. Húsvét

Húsvét hétfőn a Vicc Mánia nevű közösség Facebook-oldalán jelent meg az a montázs, ami egy havas tájban elhelyezett hóembert ábrázol. A felirat a sapkás, sálas hóember gondolatát közvetíti: „Eddig azt sem tudtam, mi az a Húsvét Hétfő... De idén... Még locsolkodni is megyek!!!:D”.

A képet megosztó oldalt 133.796 (!) felhasználó követi figyelemmel, ami azt jelenti, hogy hozzávetőlegesen ennyi emberhez jutott el az első megosztást követően rögtön a fotosop. Ezenkívül a gyűjtés napján, húsvét hétfőn 90 további megosztást regisztrált az oldal és 369 lájkot kapott a kép.

Facebook, 2013. 04. 01. „Vicc Mánia”

3. Segítünk...! Belügyminisztérium

2013. március 14-től néhány napra a rendkívüli időjárás miatt Magyarország nyolc megyéjében katasztrófavédelem alakult ki. A váratlanul érkezett intenzív havazás és a nagyon erős szél hóátfúvásokat idézett elő, emiatt több út (köztük az M1 és M7 autópálya is) járhatatlanná és sok település megközelíthetetlené vált, számos pedig áram nélkül maradt. Tekintettel a közelgő nemzeti ünnepre, valamint a hétvégére, több ezer útnak indult autós rekedt órákra (egyesek akár 24 órára is) a hó fogságában. A rendőrség, a tűzoltóság, a honvédség és a katasztrófavédelem emberei próbálták járhatóvá tenni az utakat, de a hókotrók elakadtak útközben. Több száz ember töltötte az éjszakát átmeneti szállásokon és más melegedőhelyeken. Az osztrák állami autópálya-kezelő társaság hókotrókat bocsátott Magyarország rendelkezésére, miután a magyar hókotrók és honvédségi tankok is elakadtak a nagy hóban. Szimbolikus jelentőségűvé vált, hogy éppen az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc napján, március 15-én érkeztek Magyarországra az osztrák hókotrók.

A káosz felszámolása nem ment zökkenőmentesen, amit csak fokozott az akadozó válságkommunikáció. A lakosság nem kapott megfelelő tájékoztatást a katasztrófavédelemről, sok úton elakadt autós nem tudta azt sem, hogy a rendőrség miért nem engedi őket tovább. Pintér Sándor belügyminiszter csak március 15-én tartott sajtótájékoztatót a kialakult helyzetről, melyben elítélte a lakosság fegyelmetlen – a rendkívüli időjárásban is útnak induló – magatartását. A Belügyminisztérium a bajbajutott autósoknak szánva valamennyi mobiltelefonra sms-üzenetet küldött. Az internetezők a havazás kezdetével szinte egyidejűleg a Facebookon folyamatosan osztották meg egymás között a híreket az elzárt útszakaszokról és a közeli melegedőhelyekről. Sokan ezen a fórumon keresztül kerestek és találtak éjszakára szállást. A hatóságok késlekedését és szervezettségét a válság kezelését tekintve, valamint a belügyminisztériumi sms hasznosságát számos bíráló érte. Ezt a kritikát fogalmazta meg az internetezők széles tábora, amikor az időjárási helyzet enyhülését követően képi és szöveges viccek tucatjait gyártották a válságról.⁴⁵ A mobiltelefonokra küldött kormányzati sms szövege a következő volt: „Segítünk! Ne hagyja el a gépjárművét! Ha elfogy az üzemanyaga, üljön át másik gépjárműbe. Belügyminisztérium.” (2013. 03. 15. 17:23.)

A Belügyminisztérium sms-üzenetének hatékonyságát vonja kétségbe a következő variáns is, mely grafikailag egy mobiltelefon kijelzőjén megjelenő üzenetet imitál: „holnap reggel nagyon hideg lesz, ha nincs önnél fűtés, menjen át a szomszédba, ha ott sincs, menjenek a másik szomszédba, ha

⁴⁵ A „Segítünk... Belügyminisztérium”-viccek olyan népszerűek lettek, hogy a Facebookon 2013. március 18-án az erre a témára alkotott variánsoknak külön oldalt hoztak létre. Az oldal ma is működő elérhetősége: <https://www.facebook.com/Segitunk.Belugyminiszterium?ref=ts&fref=ts> – utolsó letöltés: 2013. 06. 28.

holnap reggel nagyon hideg lesz,
ha nincs önnél fűtés, menjen át
a szomszédba, ha ott sincs,
menjenek a másik szomszédba,
ha ott sincs, mind a hárman
menjenek a pi@.ba!
Belügyminisztérium

Facebook, 2013. 03. 17. „Orbán lapjáról kitiltottak társasága”

ott sincs, mind a hárman menjenek a pi@.ba! Belügyminisztérium”. 2013. 03. 17-én az *Orbán lapjáról kitiltottak társasága* elnevezésű Facebook-közösség (24.839 tagot számlál) tette közzé a szöveget, amit az aznapi gyűjtésig 1023 felhasználó osztott meg és 424 lájkot kapott.

Egy másik fotosopon a celebvilág ismert alakja, Paris Hilton látható kezében egy mobiltelefonnal. A kép alsó sarkába a BM sms-üzenetét montírozták, a bal felső sarokban elhelyezett felirat pedig a csinos amerikai híresség a magyar hóhelyzethez való viszonyulását képezi le és teszi viszonylagossá a válságot. („Who the fuck is Belugymin?!”) A március 15-én, a Jazzy rádió reggeli műsora, a Millásreggeli Facebook-oldaláról gyűjtött képet 1272-en osztották meg és 820-an lájkolták.

Facebook, 2013. 03. 15. „Millásreggeli”

A 2–3 méteres hótörleszokban elakadt kotrógépekre reagál az alábbi fotosop: „A hókotró olyan, mint Jézus, mindenki tudja, hogy létezik, de még senki se látta!” A Küzdj az álmodért elnevezésű csoport Facebook-oldalán március 14-én közzétett képet 3722-en osztották meg és 299-en lájkolták. (A kép ennél jóval szélesebb körhöz jutott el, ugyanis a csoport oldalának 10.707 tagja van.) A szöveg kép nélküli viccként már a márciusi katasztrófahelyzet előtt is ismert volt. A 33.000-nél is több rajongót számláló „Vicc Vihar” nevű Facebook-oldal 2013. január 22-én tette közzé.⁴⁶

⁴⁶ http://www.facebook.com/permalink.php?id=309004729134064&story_fbid=523156907718844 – utolsó látogatás: 2013. 04. 20.

Facebook, 2013. 03. 14. „Küzdj az álmodért”

Ugyanennek a szövegnek egy variánsa megtalálható egy kifejezetten vicces képek közzétételére létrejött honlapon is. A keretes képen egy hókotró látható, alatta a szöveg: „A hótoló olyan mint Jézus Mindenki tudja, hogy létezik de még senki sem látta!” A honlap a Facebookon is jelen van, megosztásai közel kétszáz-ezer emberhez jutnak el.⁴⁷

A Pintér Sándor belügyminiszter nevében az osztrák hókotrók segítségét kérő üzenet tipográfiaileg ugyancsak a telefon kijelzőjén megjelenő sms-t idézi fel. A szöveg vicces németsége a politikus nyelvi kompetenciáját figurázza ki. „guten abend Austria! Meginnt komm holnap big schnee. Wir kellene hilfe. Wir möchten ujra ein paar schneekotró. Danke.! Sandor Pinter, belügym.” A képet 2013. 03. 24-én gyűjtöttem Sz. Cecília Facebook-oldaláról. A közzétevő kommentelte is a megosztását: „Remé-

<http://www.demotivalo.net/view/108486/a-hotolo-olyan-mint-jezus> – utolsó letöltés: 2013. 04. 01.

⁴⁷ A www.demotivalo.net oldal képei az irodákból jól ismert motivációs posztterek vicces vagy gúnyos parafrázisai. Formailag (fekete háttér, keretes kép, fehér felirat) az említett poszttereket idézik a képek, céljuk viszont nem a motiválás, hanem a nevettetés.

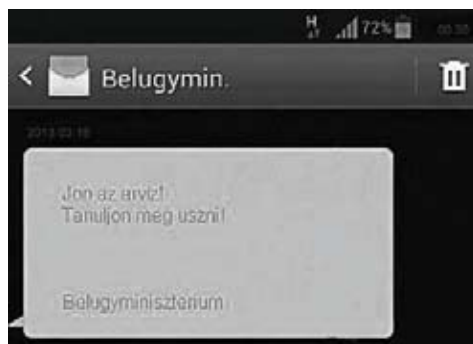

Facebook, 2013. 03. 24. „Sz. Cecília”

Végezetül egy Facebookos vicc-
oldalról származó fotosopot szeret-
nék bemutatni. A kép a nagyon nép-
szerű Móricka és Pistike Humor-
oldalról származik és azoknak a
jövőjét ábrázolja, akik a Belügymi-
nisztérium üzenetét komolyan vet-
ték, autóikban maradtak és segítség
híján benötte őket a növényzet.

lem a BM feltöltötte a telefonját.”
A képet 12.165-en osztották meg és
12 lájkot kapott.

Ugyancsak egy mobilkijelző látszik
a következő, szintén a Facebookról
származó képen. A Magyar Elköte-
lezett Fiatall Idealisták Csoportja
által posztolt kép szövegüzenete:
„Jon az arviz! Tanuljon meg uszni!
Belugyminisztarium”.

Facebook, 2013. 03. 22. „Magyar Elkötelezett
Fiatall Idealisták Csoportja”

Facebook, 2013. 03. 18. „Móricka és Pistike Humor”
1.144 embernek tetszik, 1.579 megosztás

III. Szülsz te rendesen?

2012. szeptember 10-én Varga István országgyűlési képviselő a Btk. módosítása kapcsán (családon belüli erőszak önálló büntető tényállássá való alakításának kérdése) a parlamentben tett igen szerencsétlen kijelentése is a netezők kritikus kreativitását eredményezte. A politikus rosszul megfogalmazott felszólalásának üzenete szerint, ha a nők elmennének szülni négyöt gyereket, akkor nem lenne gond a társadalmi szerepükkel. Az eset hatalmas felháborodást keltett és számos fotosopot eredményezett. 2012. 09. 13-án a nesseszer.hu tette közzé a Facebookon terjedő képekből a felszólalásra reagáló fotosopgyűjteményét. Egy feliratos falvédőt ábrázol a kép, az anya és az öt gyereke jelenik meg a ha-

http://nesseszer.blog.hu/2012/09/13/szulsz_te_rendesen – 2012. 09. 13.

www.parkocka.hu, 2012. 09. 13. 11.178 ember kedveli az oldalt

gyománys falvédők stílusában. A felirat ironikus szövege a következő: „Az én Uram a legjobb ember, Csak szülnöm kell, akkor nem ver!”

A vicces rajzokat közlétező Párkocka.hu oldalról való Berény Róbert ismert propaganda-plakátjának (1919) parafrázisa is, mellyel a Facebookon és e-mail üzenet-höz csatolva is találkoztam.

Összegzés

A nemzetközi folklorisztikai szakirodalomban évek óta egyre erőteljesebben van jelen a modern infokommunikációs jelenségek kutatása. Az elektronikus folklór és ezen belül az internet-folklór terjedése egészen más dinamikájú,

mint a hagyományos szóbeli, generációról generációra szálló folklóralkotásoké volt. A terjedés sebessége, az adatközlők megismerhetősége, az adatok kontextualizálása, az online archívumok folklórra való visszahatása és értékelése mind új kihívást jelentenek a folklorisztika számára. Bár a digitális terepmunka a folklórgyűjtések terén is egyértelmű létjogosultságot nyert mára, ennek ellenére még kidolgozatlan az új jelenségek terminológiája, műfaji rendszere és módszertana is. A dolgozat nem pótolja e hiányt, azonban a nemzetközi szakirodalmat alapul véve a tárgyra vonatkozó kérdésfelvetésekkel és hazai példák bemutatásával kívánja ösztönözni a további kutatásokat.

IRODALOM

BALÁZS Géza

2011 *Sms-nyelv és -folklór*. Budapest, Magyar Szemiotikai Társaság – Inter Nonprofit Kft. – PRAE.HU.

BLANK, Trevor J.

2007 Examining the Transmission of Urban Legends: Making the Case for Folklore Fieldwork on the Internet. *Folklore Forum*, 37, 1, 15–26.

2009 Toward a Conceptual Framework for the Study of Folklore and the Internet. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 1–20. Logan, Utah State University Press.

2013 *The Last Laugh. Folk Humor, Celebrity Culture, and Mass-Mediated Disasters in the Digital Age*. Madison, University of Wisconsin Press. (Folklore in a Multicultural World)

BLANK, Trevor J. (szerk.)

2009 *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. Logan, Utah State University Press.

2012 *Folk Culture in the Digital Age. The Emergent Dynamics of Human Interaction*. Logan, Utah, Utah State University Press.

BODOKY Tamás

2006 Többet retusálunk, mint négy éve. *Médiakutató*, 7, 2, 7–31.

BREDNICH, Rolf Wilhelm

2005 *www.worldwidewitz.com. Humor im Cyberspace*. Freiburg – Basel – Wien.

BRONNER, Simon J.

2009 Digitizing and Virtualizing Folklore. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 21–66. Logan, Utah State University Press.

- BRUNVAND, Jan Harold
 2012 *Encyclopedia of Urban Legends. Updated and expanded edition* I–II. United States, ABC–Clio.
- CSÁSZI Lajos
 2002 A World Trade Center viccek mint inverzív rítusok. In: *A média rítusai. A kommunikáció neodurkheimi elmélete.* 161–186. Budapest, Osiris Kiadó – MTA – ELTE Kommunikációelméleti Kutatócsoport.
 2003 World Trade Center Jokes and Their Hungarian Reception. *Journal of Folklore Research*, 40, 2, 175–210.
- DAVIES, Christie
 2003 Jokes That Follow Mass-Mediated Disasters in a Global Electronic Age. In: NARVÁEZ, Peter (szerk.): *Of Corpse. Death and Humor in Folklore and Popular Culture.* 15–34. Logan, Utah State University Press.
- DAWKINS, Richard
 2011 *Az önző gén.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó.
- DOBLER, Robert
 2009 Ghosts in the Machine: Mourning the MySpace Dead. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World.* 175–193. Logan, Utah State University Press.
- DOMOKOS Mariann
 2007 Folklore and Mobile Communication. *Fabula*, 48, 1–2, 50–59.
- DÖRNYEI Krisztina – MITEV, Ariel
 2010 Netnográfia avagy on-line karosszék-etnográfia a marketingkutatásban. *Vezetéstudomány*, 41, 4, 55–68.
- DUNDES, Alan
 1980 Who Are the Folk? In: DUNDES, Alan: *Interpreting Folklore.* 1–19. Bloomington, Indiana University Press.
- DUNDES, Alan – PAGTER, Carl R.
 1975 *Urban Folklore from the Paperwork Empire.* Austin, American Folklore Society.
 1987 *When You're Up to Your Ass in Alligators. More Urban Folklore from the Paperwork Empire.* Detroit, Wayne State University Press.
 1991 *Never Try to Teach a Pig to Sing. Still More Urban Folklore from the Paperwork Empire.* Detroit, Wayne State University Press.
 1992 *Work Hard and You Shall Be Rewarded. Urban Folklore from the Paperwork Empire.* Bloomington, Indiana University Press.
 1996 *Sometimes the Dragon Wins. Yet More Urban Folklore from the Paperwork Empire.* Syracuse, Syracuse University Press.
 2000 *Why Don't Sheep Shrink When it Rains?* Syracuse, Syracuse University Press.

- ELLIS, Bill
 2001 A Model for Collecting and Interpreting World Trade Center Disaster Jokes. *New Directions in Folklore*, 5, 1–12. https://scholarworks.iu.edu/dspace/bitstream/handle/2022/7195/NDiF_issue_5_article_1.pdf?sequence=1 – utolsó letöltés: 2013. 06. 25.
- 2003 Making a Big Apple Crumble. The Role of Humor in Constructing a Global Response to Disaster. In: NARVÁEZ, Peter (szerk.): *Of corpse. Death and humor in folklore and popular culture*. 35–79. Logan, Utah State University Press.
- FOLEY, John Miles
 2012 *Oral Tradition and the Internet: Pathways of the Mind*. Urbana, University of Illinois Press.
- FOOTE, Monica
 2007 Userpics: Cyber Folk Art in the Early 21st Century. *Folklore Forum*, 37, 1, 27–38.
- 2012 Folklore and the Internet: Vernacular Expression in a Digital World. Review. *Folklore Forum*. <http://folkloreforum.net/2012/12/31/folklore-and-the-internet-vernacular-expression-in-a-digital-world/#more-1464> – utolsó letöltés: 2013. 06. 25.
- FOSTER, Michael Dylan
 2012 The Fall and Rise of the ‘Tourist Guy’. Humor and Pathos in Photoshop Folklore. *New Directions In Folklore*, 10, 1, 85–91.
- FRANK, Russell
 2004 When the Going Gets Tough, the Tough Go Photoshopping: September 11 and the Newslore of Vengeance and Victimization. *New Media & Society*, 6, 5, 633–658.
- 2009 The Forward as Folklore. Studying E-Mailed Humor. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 98–122. Logan, Utah State University Press.
- 2011 *Newslore. Contemporary Folklore on the Internet*. Jackson, University Press of Mississippi.
- GASOUKA, Maria – ARVANITIDOU, Zoi – FOULIDI, Xanthippi – RAPTOU, Evagelia
 2012 Folklore Research and its Challenges. From the Ethnography to Netography. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 3, 8, 111–116.
- GRIMM, Jacob – GRIMM, Wilhelm
 2009 *Családi mesék*. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó.
- HANSEN, Gregory
 2009 Public Folklore in Cyberspace. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 194–212. Logan, Utah State University Press.
- HATHAWAY, Rosemary V.
 2005 ‘Life in the TV.’ The Visual Nature of 9/11 Lore and Its Impact on Vernacular Response. *Journal of Folklore Research*, 42, 1, 33–56.

- HOWARD, Robert Glenn
 2009 Crusading on the Vernacular Web: The Folk Beliefs and Practices of Online Spiritual Warfare. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 159–174. Logan, Utah State University Press.
- JORDAN, Rosan Augusta
 2011 Computer-Mediated Folklore. In: McCORMICK, Charlie T. – WHITE, Kim Kennedy (szerk.): *Folklore. An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art* I. 306–307. Santa Barbara, ABC-CLIO.
- KIBBY, Marjorie D.
 2005 Email Forwardables. Folklore in the Age of Internet. *New Media & Society*, 7, 6, 770–790.
- KIRSCHENBLATT-GIMBLETT, Barbara
 1998 Folklore's Crisis. *Journal of American Folklore*, 111, 441, 281–327.
- KIS-HALAS Judit
 2012 Az etnográfus esete az energiavámpírokkal. Kortárs vallási jelenségek kutatási lehetőségei a világhálón. In: LANDGRAF Ildikó – NAGY Zoltán (szerk.): *Az elkerülhetetlen. Vallásantropológiai tanulmányok Vargyas Gábor tiszteletére*. 827–848. Budapest, PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék – MTA BTK Néprajztudományi Intézet – L'Harmattan Kiadó – Könyvpont Kiadó.
- KIS-HALAS Judit – FRAUHAMMER Krisztina
 2010 Határtalan szakralitás. Gondolatok a virtuális kultuszhelyekről. In: MÓD László – SIMON András (szerk.): *Olvasó. Tanulmányok a 60 esztendő Barna Gábor tiszteletére*. 335–340. Szeged, Gerhardus Kiadó.
- KÕIVA, Mare
 2003 Folkloristics online. The Estonian Experience. *Folklore*, 8, 25, 7–34. <http://www.folklore.ee/folklore/vol25/estonian.pdf> – utolsó letöltés: 2013. 04. 23.
- KRAWCZYK-WASILEWSKA, Violetta
 2003 Post September 11th: Oral and Visual Folklore in Poland as an Expression of the Global Fear. *Consciousness, Literature and the Arts*, 4, 3. <http://blackboard.lincoln.ac.uk/bbcswebdav/users/dmeyerdinkgrafe/archive/krawczyk.html> – utolsó letöltés: 2013. 04. 10.
- 2006 E-Folklore in the Age of Globalization. *Fabula*, 47, 3–4, 248–254.
- KROPEJ, Monika
 2007 Folk Narrative in the Era of Electronic Media. *Fabula*, 48, 1–2, 1–15.
- LAINESTE, Liisi
 2003 Researching Humor on the Internet. *Folklore An Electronic Journal of Folklore*, 8, 25, 93–97. <http://www.folklore.ee/folklore/vol25/humor.pdf> – utolsó letöltés: 2013. 06. 25.

- MCNEILL, Lynne S.
 2009 The End of the Internet: A Folk Response to the Provision of Infinite Choice. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 80–97. Logan, Utah, Utah State University Press.
- MEDER, Theo
 2008 Internet. In: HAASE, Donald (szerk.): *The Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy Tales II*. 490–494. Westport – Connecticut – London, Greenwood Press.
- MIKOS Éva
 2010 A folklór fogalma(i) avagy a kifejezés nehézsége. In: SZEMERKÉNYI Ágnes (szerk.): *Folklór és nyelv*. 59–68. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- MILLER, Montana
 2012 Face-to-Face with the Digital Folk. The Ethics of Fieldwork on Facebook. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folk Culture in the Digital Age. The Emergent Dynamics of Human Interaction*. 212–232. Logan, Utah, Utah State University Press.
- NAGY Iлона
 2005 „Folklór in statu nascendi.” Magyar választások 2002-ben. In: CSÖRSZ RUMEN István (szerk.): *Mindenek gyűjtemény I. Tanulmányok Küllős Imola 60. születésnapjára*. 465–471. Budapest, ELTE BTK Folklore Tanszék. (Artes Populares 21.)
 2006 A magyar mondakutatás fehér foltja: modern mondák. In: VARGYAS Gábor – BERTA Péter (szerk.): *Ethno-lore XXIII. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézetének Évkönyve*. 397–435. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- PIMPLE, Kenneth D.
 1996 The Meme-ing of Folklore. *Journal of Folklore Research*, 33, 3, 236–240.
- PRESTON, Michael J.
 1974 Xerox-Lore. *Keystone Quarterly*, 19, 11–26.
 1994 Traditional Humor from the Fax Machine: 'All of a Kind.' *Western Folklore*, 53, 2, 147–169.
 1996 Computer Folklore. In: BRUNVAND, Jan Harold (szerk.): *American Folklore. An Encyclopedia*. 154–155. New York, Garland.
 1998 Xeroxlore. In: GREEN, Thomas A. (ed.): *Folklore An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art*. 853–854. Santa Barbara – Denver – Oxford, ABC-Clio.
- RAB Árpád
 2005 Néprajz az információs társadalomban. In: GULYÁS Judit – TÓTH Arnold (szerk.): *Mindenek gyűjtemény II. Tanulmányok Küllős Imola 60. születésnapjára*. 357–369. Budapest, ELTE BTK Folklore Tanszék. (Artes Populares 22.)

- RISTAU, Kate
2011 Folklore and the Internet: Vernacular Expression in a Digital World. Book Review. *Western Folklore*, 70, 3–4, 376–377.
- ROUSH, Jan
1997 Folklore Fieldwork on the Internet. Some Ethical and Practical Considerations. In: ABERNETHY, Francis Edward (szerk.): *Essays on Teaching and Illustrating Folklore*. 42–53. Denton, Texas, UNT Digital Library. (Between the Cracks of History)
- SCHNEIDER, Ingo
1996 Erzählen im Internet. Aspekte kommunikativer Kultur im Zeitalter des Computers. *Fabula*, 37, 1–2, 8–27.
- TOFFLER, Alvin
2001 *A harmadik hullám*. Budapest, Typotex.
- TUCKER, Elizabeth
2009 Guardians of the Living: Characterization of Missing Women on the Internet. In: BLANK, Trevor J. (szerk.): *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. 67–79. Logan, Utah State University Press.
- VARGHA Katalin
2005 Nincs új a net alatt. Antiproverbiumok az interneten. In: GULYÁS Judit – TÓTH Arnold (szerk.): *Mindenek gyűjtemény II. Tanulmányok Küllős Imola 60. születésnapjára*. 371–388. Budapest, ELTE BTK Folklore Tanszék. (Artes Populares 22.)
- VÉKONY Eszter
2005 „nemmertemnemtovabbkuldeni” Egy munkahelyi közösség elektronikus körleveleinek elemzése és kategorizálása. In: GULYÁS Judit – TÓTH Arnold (szerk.): *Mindenek gyűjtemény II. Tanulmányok Küllős Imola 60. születésnapjára*. 389–406. Budapest, ELTE BTK Folklore Tanszék. (Artes Populares 22.)
- VESZELSZKI Ágnes
2011 Lájkolom! A Facebook-folklórról. In: CSISZÁR Gábor – DARVAS Anikó (szerk.): *Klárások. Tanulmánykötet Korompay Klára tiszteletére*. 379–390. Budapest, ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék.
2013 *Humor a digitális kommunikációban: az internetes mémek*. Kézirat.
- VOIGT Vilmos
1974 *A népköltési (folklór) alkotások kritikai kiadásának szabályzata*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- VOOLAI, Piret
2013 Click 'like' and post it on your wall. Chain posts on Facebook-Identity Construction and Values. *Folklore*, 18, 53, 73–98.
- WIATROWSKI, Mýc
2012 Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World. (rec.) *New Directions In Folklore*, 10, 1, 101–105.

ZIPES, Jack

2006 *Why Fairy Tales Stick. The Evolution and Relevance of a Genre.* New York, Routledge.

2008 What Makes a Repulsive Frog So Appealin: Memetics and Fairy Tales. *Journal of Folklore Research*, 45, 2, 109–143.

ZSIGMOND Győző

2003 Hadilábon. A szeptember 11-i tragédiához és következményeihez fűződő magyar politikai viccek Romániában és Magyarországon. In: ZSIGMOND Győző (szerk.): *Napjaink folklórja*. 224–239. Bukarest, A Magyar Köztársaság Kulturális Központja.

MARIANN DOMOKOS

ON THE COLLECTION OF E-FOLKLORE

The article investigates the possibilities of interpreting computer-mediated information as folklore. Although among folklorists it still not fully accepted, for the generation of digital natives it is evident that computer-mediated communication is suitable for transmitting folklore as well. The aim of this article is to provide an insight into the rich international literature on this field of modern folklore and to formulate initial questions about the possibilities and framework of collecting electronic folklore, especially about its not yet elaborated methodology. The author recommends that out of the vast number of terms used for the phenomenon concerned ‘electronic folklore’ and ‘internet folklore’ should be applied. The former one is to be used for modern folklore created, altered and transmitted via electronic devices, while the latter one is for phenomena that contain folklore and are transmitted through the internet. The author wishes to encourage Hungarian research by presenting some examples of internet folklore.